

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 245 – תשפ"ה

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

בענין חיוב לבישת כיפה בבית הכנסת

גוי שנתבקש להביא מים בשבת באופן המותר, וחימם מים חדשים, מה דין המים והכלי?

מעשה שהיה בליל שבת באחד השכונות שנגמרו המים במיחם ללומדים בבית המדרש, וביקש הגבאי מהגוי שעובד שם שיביא מים מהמיחם מהביהמ"ד הסמוך וישפוך את המים למיחם הריק, אלא שבניגוד להוראה לקח אותו גוי מים מהברז ושפך לתוך המיחם ונתחממו בשב"ק, ורק לאחר זמן מה הבחינו הלומדים בדבר ואמרו שלכאור' אסור להנות מהמים שהרי הגוי חימם אותם בשביל ישראל.

אלא שטען שם חכ"א שאי"ז נחשב שאותו גוי עשה כן לצורך הישראל שהרי מבחינת הישראל אין שום עדיפות בחימום מים חדשים על פני לקיחת מים ממיחם אחר אלא לצורכו עשה כן שהיה לו נוח יותר לעשות כן.

ומאיך הרב של המקום טען לעומתו שכל הסברא של 'לצורכו עשה' שייכת דוקא באם עשה את אותו דבר עצמו שנשלח אליו שאינו כרוך בחילול שבת אלא שעשה כן בדרך של חילול שבת כגון שעלה במעלית להביא את הדבר במקום לעלות במדרגות שאז אי"ז מענינינו כיצד בחר לצורך עצמו לבצע את אותה פעולה, אבל כשעושה דבר שונה ממה שנשלח שכל מהותו הוא חילול שבת כגון כאן שחימם מים חדשים הרי יש כאן פעולה של מעשה שבת לצורך ישראל.

ולמעשה הורה הרב שם לאותו גוי לרוקן את המים החדשים מהמיחם ולמלאות אותו מהמיחם הסמוך כפי שנתבקש מתחילה.

אלא שאמרתי לאותו רב דהוראתו למלאות שוב את המיחם מהמים הכשרים לכאורה צ"ע מדברי המ"א בשם הרשב"א (מובא במ"ב סי' ש"ח סק"ד) שבליעות ג"כ אסורות משום 'מעשה שבת', וא"כ יאסרו המים הכשרים מהבליעות של המים הקודמים האסורים, וצ"ע.

נשאלתי ע"י אחד המתקרבים של 'לב לאחים' שאינו חובש כיפה בדרך כלל אלא נושא עימו את הכיפה וחובשה כשנכנס ללמוד בביהמ"ד או כשנכנס לביהכנ"ס להתפלל, ובאותו יום הוא שכח והתפלל ללא כיפה, האם יצא יד"ח תפילה, או שהדבר מעכב וצריך לחזור ולהתפלל.

והנה ראשית יש לדעת את טעם הדבר שאנו חובשים כיפה, דחבישת כיפה מביאה ליראת שמים וכמו שאמרו חז"ל (שבת קנ"ו:) "כסי ראשך כי היכי דלהוי עלך אימתא דשמיא" ומטעם זה כתב המ"א דאפילו קטנים ראוי להרגילם בכיסוי ראש (מובא במ"ב סי' ב' סק"א).

ובשו"ע (סי' ב' ס"ו) כתב "אסור לילך ארבע אמות בגילוי ראש מפני כבוד השכינה", וכתב המ"ב (בסק"א) "ומידת חסידות אפי' פחות מארבע אמות ואפי' בעת השינה בלילה, ויש שמצדדים לומר דאפי' ארבע אמות אינו אסור מדינא אלא רק להצנועים במעשיהם", ומבואר דאסור ללכת בלא כיסוי ראש בכל מקום וגם כשאנו מזכיר שם שמים.

ומקשים הפוסקים ממש"כ השו"ע (בסימן צ"א ס"ג) וז"ל "אסור להוציא הזכרה מפיו בראש מגולה ויש למחות שלא להכנס לבית הכנסת בגילוי ראש", ומבואר דרק להזכיר להזכיר ש"ש או בביהכנ"ס אסור ללכת בגילוי ראש שבחבישת כיפה מראה הכנעה לבורא עולם.

ומתוך הבאר היטב (שם סק"ג) דגבי הזכרת השם או בבית הכנסת הוי חיוב גמור מדינא ואילו האיסור ללכת בכל מקום בגילוי ראש אינו אלא מידת חסידות בלבד.

ובט"ז (בסי' ח) כתב דבזמנינו איסור גמור מדינא להיות בגילוי ראש ואפילו יושב בביתו, והוי איסור דאורייתא משום 'ובחוקתיהם לא תלכו' דהגויים כשנכנסים לבית תיפלותם מורידים את הכובע שעל ראשם, ומה"ט אסור ה"ט ללכת בלא כיסוי ראש בכל מקום, והובא במ"ב שם.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' מ' אות י"ד) העלה כדברי ה"ט לגבי כיסוי הראש בבית הכנסת דכיון שמנהג הגויים להוריד את כיסוי ראשם בבית התיפלות שלהם לכך תפילה

בלי כיסוי ראש היא כחוקות הגויים, אבל ברחובה של עיר כיון שאף הגויים הולכים שם לעיתים עם כיסוי ראש אין ההליכה בלי כיסוי ראש נחשבת כחוקות הגויים.

ויש לתמוה לפי"ז כיצד נשים שאינם נשואות נכנסים לבית הכנסת להתפלל בגילוי ראש.

ומובא בשם החתם סופר דכיון שהנשים הגויות נוהגות ללבוש כיסוי בכניסתן לבית התיפלות שלהם, על כן אין על הנשים איסור של 'ובחוקותיהם לא תלכו' בתפילתם בבית הכנסת ללא כיסוי ראש.

ונשאלת השאלה דאמנם אין על הנשים את האיסור של 'בחוקותיהם' בתפילתם בבית הכנסת ללא כיסוי ראש, אבל מה עם האיסור ללכת בבית הכנסת ולהזכיר שם שמם בגילוי ראש ללא הכנעה.

ובאמת דיש מבני ספרד שנהגו שבנות מתפללות עם כיסוי

והנה נשאלתי בשאלה נוספת בענין בישול בשבת מאברך שרעיתו הבחינה שהמים בצו'לנט עומדים להסתיים ולקחה את הטרמוס מהשיש ושפכה את המים החמים שבתוכו לצו'לנט ושואל האם נאסר צו'לנט זה שהרי עברה בכך על איסור נתינה בתחילה כיון שטרמוס אינו מונח ע"ג האש.

ונסתפקתי בשאלה זו שהרי המים מבושלים וחמים, ושוב ראיתי שבמקרה זה ממש הסתפק באורחות שבת (ח"ג פרק כ"ה אות מב ובהערה שם), ושורש הספק הוא שהרי התבשיל עצמו לא הושבח ע"י המים אלא רק לא הקדיח והרי זה כתבשיל חם שהוטמן באיסור שאינו נאסר, וכל הנידון הוא משום דסו"ס אוכל מתבשיל שהלחלוּחית שבו היא מכח מעשה של איסור, ע"ש שמאריך בצדדי הספק בענין זה.

ראש, **ויש אף הסוברים** שאף שבנות לא נהגו לילך עם כיסוי ראש אבל **אשה נשואה הכיסוי שלה אינו רק בתור כיסוי ראש אלא הוא משמש גם בתור כיפה** כמו האנשים שמכסים את ראשם (ע"י בס' תפילה כהלכתה פ"ז הערה ע"ד בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

ואמנם נראה לומר בזה **דאדרבה** כיון שנהגו הנשים הגויות לכסות את ראשם בכניסתן לבית התיפלות כפי שהעלה החתם סופר לכך יש בכיסוי הראש בבית הכנסת לנשים משום איסור של 'ובחוקותיהם לא תלכו', אלא דכ"ז דוקא בשאינן נשואות שלובשות את הכיסוי במיוחד לבית הכנסת, אבל נשים נשואות שהולכות ממילא עם כיסוי ראש גם בחוץ אין שייך בהם האיסור של חוקות הגויים כיון שהולכות בכיסוי בכל מקום ואצלם אף זה משמש כמו כיפה וכמו שנתבאר.

ומחמת הנ"ל דיש בהליכה ללא כיסוי ראש בבית הכנסת משום איסור של חוקות הגויים פסק הגר"מ פינשטיין זצ"ל שם שהמתפלל ללא כיפה תפילתו תועבה וצריך לחזור כיון שנהג כמנהג הגויים להתפלל ללא כיסוי ראש וזבח רשעים תועבה, **ואמנם נראה** שכל דבריו אמורים דוקא ביהודי שהולך עם כיפה גם בחוץ כפי שדיבר שם על יהודי שנפלה לו הכיפה באמצע התפילה שאזי יש בזה איסור של 'ובחוקותיהם לא תלכו' כיון שדוקא בתפילה היה ללא הכיפה כמנהג הגויים, אבל בנידונינו שאותו מתקרב כלל אינו חובש כיפה אין שייך בו האיסור שהרי אינו מוריד את הכיפה כשמגיע לתפילה כמנהג הגויים ואין צריך לחזור ולהתפלל.

מדוע אין פוסקין לשאול על הגשמים ט"ו יום קודם הפסח

הקשה הגרש"ז אויערבך זצ"ל מפני מה אין פוסקין מלשאול על הגשמים ט"ו יום קודם הפסח משום עולי רגלים שלא יתעכבו בדרכים לירושלים כפי ששואלים על הגשמים רק ט"ו יום לאחר חג הסוכות כמבואר בתענית י' ע"א מפני תקנתן של עולי רגלים כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת.

ותירין דבעלותם לירושלים לחג הפסח בימות החורף בידם להכין עצמם ולהתכסות כראוי כדרך כל ימות החורף, אבל בבואם לירושלים לחג הסוכות שהוא בימי הקיץ היו לבושים במלבושי הקיץ ובחזרתם אם יהיו גשמים יעכבם הגשם ולא יוכלו לחזור.

ועוד יש לתרין דבעלייתם לרגל הרי הם עולים לשם מצוה של ראיית פנים בעזרה, וכשהולכים לדבר מצוה ומקיימים מצוה בהליכתם אין דבר שיוכל להפריע לעלייתם וודאי שלא גשמים ורוחות, אבל כשיוצאים מן המצוה בחזרתם לימי החולין מירושלים לביתם כל דבר קטן מפריע, וכ"ש גשמים ורוחות, ולכך תקנו חז"ל לעכב את שאלת הגשמים עד שיגיע אחרון שבעולי רגלים לנהר פרת.

ועוד יש לומר דבעצם אין סברא לעכב את הגשמים לעולם כולו מפני אותם עולי רגלים שבנהר פרת אלא שכל עיקר התקנה היתה לעולי רגלים שכבר עלו ואין בידם לחזור, אבל לעצור את הגשמים כדי שיוכלו לעלות אינו סיבה לתקנה.